

Briuselis, 2018 03 07
COM(2018) 120 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
CENTRINIAM BANKUI IR EURO GRUPEI**

**2018 m. Europos semestras. Struktūrinių reformų pažangos vertinimas,
makroekonominio disbalanso prevencija ir naikinimas ir pagal Reglamentą (ES) Nr.
1176/2011 atliktų nuodugnių apžvalgų rezultatai**

{SWD(2018) 200-226}

1. ĮVADAS

Europos ekonomikos augimas yra didžiausias per dešimtmetį. Pernai metinis BVP augimas buvo didžiausias per dešimt metų. Daugėja investicijų. Teigiama ekonominė perspektyva apima gerėjančią padėtį darbo rinkoje ir socialinius rezultatus. Šiuo metu ES dirba 236,3 mln. žmonių – tai rekordinis užimtumo lygis. Nedarbo lygis vėl beveik siekia ikikrizinį lygį. Toliau gerėjant padėčiai darbo rinkoje gerėja pajamų augimo perspektyva. Gerėja viešųjų finansų padėtis. 2017 m. realusis augimas siekė 2,4 %, taigi ES ir euro zonos ekonomika veikia geriau, negu tikėtasi anksčiau, ji atlieka aktyvų vaidmenį vykstant sparčiam augimui pasaulio mastu.

Atrodo, kad dėl gerų ekonominių nuotaikų ir teigiamos vidaus paklausos ši tendencija tęsis¹. Prognozuojama, kad 2018 m. euro zonos ir ES BVP augs 2,3 %. 2019 m. šis augimas šiek tiek sumažės iki 2,0 %. Tačiau rizika, visų pirma susijusi su finansinėmis rinkomis dėl brangiai vertinamo turto, kurio vertė gali keistis esant ne tokioms palankioms finansinėms sąlygoms, išlieka. Be to, išlieka rizika, susijusi su derybų su Jungtine Karalyste dėl išstojimo rezultatais, geopolitine įtampa ir perėjimu prie labiau į vidaus reikalus sutelktos politikos.

Palankios sąlygos atvėrė galimybę toliau stiprinti Europos šalių ekonomikos pagrindus. Tačiau likusi rizika primena, kad būtina ne tik stiprinti pagrindus, bet ir toliau stengtis šalinti pagrindinius krizės padarinius. Kai kuriose valstybėse narėse įmonių, namų ūkių ir valstybės sektoriaus skola tebėra didelė. Be to, tiek tarpvalstybinis, tiek atskirų valstybių narių ekonomikos augimas nebuvo vienodas, todėl prireiks laiko, kad jo pasekmės būtų vienodai jaučiamos visose Europos dalyse. 18 mln. žmonių tebeieško darbo, o kai kuriose šalyse tebėra itin didelis jaunimo ir ilgalaikis nedarbas. Kol kas ne visose valstybėse narėse namų ūkių disponuojamosios pajamos viršijo ikikrizinį lygį. Žmonių, kuriems kyla skurdo ar socialinės atskirties rizika, dalis vėl pasiekė ikikrizinį lygį. Ekonominės ir socialinės konvergencijos procesas vėl vyksta, tačiau kai kuriose šalyse dėl struktūrinių trūkumų nedidėja augimo galimybės ir pajėgumas atlaikyti būsimus sukrėtimus. Tuo pat metu technologiniai pokyčiai skatina pasinaudoti inovacijomis ir užtikrinti, kad visuomenė būtų kaip niekada įtrauki. Dabar tinkamas laikas vykdyti reformas, kad Europos šalių ekonomika būtų atsparesnė, ir skatinti įtraukesnį augimą.

Nuolat daugiausia dėmesio skiriant vertybiniam investicijų, struktūrinių reformų ir atsakingos fiskalinės politikos trikampui, per Europos semestrą valstybėms narėms toliau teikiamos rekomendacijos dėl būtinų reformų vykdymo. 2018 m. metinėje augimo apžvalgoje valstybėms narėms pateikiamos ekonominės politikos gairės, atitinkančios 2018 m. Pirmininko J.-C. Junckerio pranešimą apie Sąjungos padėtį. Euro zonai skirtoje 2018 m. ekonominės politikos rekomendacijoje² pabrėžiama būtinybė vykdyti reformas, kuriomis būtų skatinamas kokybiškų darbo vietų kūrimas, socialinis teisingumas, perbalansavimas ir konvergencija, didesnės investicijos, viešųjų finansų kokybė, bankų ir kapitalo rinkų sąjungos sukūrimas ir ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimas. Rekomendacijoje taip pat raginama kovoti su agresyviu mokesčių planavimu. Joje visos valstybės narės raginamos prioritetą teikti reformoms, kuriomis didinamas našumas ir ekonomikos augimo potencialas, gerinama institucinė ir verslo aplinka, šalinami investavimo trukdžiai ir skatinamos inovacijos, remiamas kokybiškų darbo vietų kūrimas ir mažinama nelygybė. Einamosios sąskaitos deficitą arba didelę išorės skolą turinčios valstybės narės

¹ Žr. 2018 m. žiemos Europos ekonominę prognozę.

² Euro zonai skirtą rekomendaciją Taryba priėmė 2018 m. sausio 23 d. Joje pateikiama bendra pagrindinių ekonominių ir finansinių euro zonos ir jos valstybių narių uždavinių sprendimo kryptis ir taip vadovaujama procesui, kurio metu teikiamos konkrečioms euro zonos valstybėms narėms skirtos rekomendacijos.

turėtų papildomai siekti riboti vienetui tenkančių darbo sąnaudų augimą ir siekti padidinti konkurencingumą, o didelį einamosios sąskaitos perteklių turinčios valstybės narės turėtų sudaryti tokias sąlygas, kuriomis, atsižvelgiant į socialinių partnerių vaidmenį, būtų skatinamas darbo užmokesčio augimas, ir įgyvendinti priemonės, kuriomis skatinamos investicijos, vidaus paklausa ir augimo potencialas.

Šiais metais į Europos semestrą įtraukti dalykai, susiję su Europos socialinių teisių ramsčiu. Apie šį ramstį Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija paskelbė 2017 m. lapkričio mėn. Geteborge surengtame socialinių reikalų aukščiausiojo lygio susitikime deramo darbo vietų ir ekonomikos augimo klausimais. Pagrindinė 2018 m. metinės augimo apžvalgos žinia – būtinybė įgyvendinti ramstį vėl siekiant geresnių darbo ir gyvenimo sąlygų konvergencijos visoje ES. Tam reikia teisingos ir gerai veikiančios darbo rinkos, šiuolaikiškų švietimo ir mokymo sistemų, kurios žmonėms suteiktų darbo rinkos poreikius atitinkančių įgūdžių. Tam reikia tvarios ir tinkamos socialinės apsaugos sistemų paramos. Šiandien skelbiamose šalių ataskaitose nagrinėjama, kokių rezultatų valstybės narės pasiekė trijose ramsčio srityse – lygių galimybių ir galimybių įsidarbinti, sąžiningų darbo sąlygų, socialinės apsaugos ir įtraukties. Tinkamų gebėjimų ugdymas ir nuolatinis lyčių užimtumo skirtumas, didelė darbo rinkos segmentacija ir dirbančiųjų skurdo rizika, mažas socialinių pervedimų poveikis skurdo mažinimui, vangus darbo užmokesčio augimas ir neveiksmingas socialinis dialogas – daugiausia susirūpinimo tam tikrose valstybėse narėse keliančios sritys. Kad būtų galima analizuoti valstybių narių veiklos rezultatus atsižvelgiant į lyginamąją perspektyvą, šalių ataskaitose taip pat remiamasi lyginamosiomis bedarbio pašalpų ir aktyvios darbo rinkos politikos bei minimalių pajamų analizėmis.

Šiandien skelbiamomis šalių ataskaitomis bus pagrįstos pavasarį Komisijos teikimos konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos. Šiose 27 ataskaitose³ apžvelgiama valstybių narių ekonominė ir socialinė raida, uždaviniai ir galimybės. Pateikus 2018 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą, buvo atliktos kelios nuodugnios apžvalgos vykdant makroekonominio disbalanso procedūrą, o jų išvados įtrauktos į ataskaitas apie Bulgariją, Kroatiją, Kiprą, Prancūziją, Vokietiją, Airiją, Italiją, Nyderlandus, Portugaliją, Slovėniją, Ispaniją ir Švediją. Be to, šalių ataskaitose apžvelgiama valstybių narių pažanga daugelį metų įgyvendinant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas atsižvelgiant į daugiametę perspektyvą, kaip dabar daroma pagal Europos semestro ciklą, siekiant išsiaiškinti, kiek laiko reikia, kad pagrindinės reformos būtų visapusiškai įgyvendintos. Galiausiai ne mažiau svarbu yra tai, kad šalių ataskaitose įvertinama pažanga siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų.

2. KONKREČIOMS ŠALIMS SKIRTŲ REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

Valstybės narės toliau daro pažangą įgyvendindamos konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas, kurias per Europos semestrą priėmė Taryba. Palyginti su 2017 m. gegužės mėn. atliktu vertinimu, buvo įgyvendinta šiek tiek daugiau reformų⁴. Tai pagirtina ir rodo, kad buvo įgyvendintos svarbios reformos, tačiau kartais įgyvendinimas užtrunka ilgiau, nei numatyta. Nuo Europos semestro pradžios 2011 m. valstybės narės padarė bent tam tikrą pažangą įgyvendindamos daugiau kaip du trečdalius rekomendacijų.

Tam tikrose pagrindinėse srityse reformos patikimai įgyvendintos. Nuo Europos semestro pradžios 2011 m. valstybės narės didžiausią pažangą pasiekė finansinių paslaugų, fiskalinės

³ Graikijos apžvalga nepateikiama, nes jai taikoma Europos stabilumo mechanizmo stabilumo paramos programa.

⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2017 m. Europos semestras. Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos“, COM(2017) 500 final.

politikos ir fiskalinio valdymo srityse. Taigi matyti, kad po ekonomikos ir finansų krizės prioritetas teikiamas viešųjų finansų ir finansų sektoriui stabilizavimui. Didelė pažanga taip pat buvo padaryta sprendžiant galimybių gauti finansavimą problemą, rengiant užimtumo apsaugos teisės aktus ir darbo sutarčių sistemas. Tačiau mokesčių bazės išplėtimo arba transporto srityse padaryta pažanga kuklesnė. Daugelyje valstybių narių pažanga sprendžiant svarbias su ilgalaikiu viešųjų finansų tvarumu, be kita ko, pensijomis, susijusias problemas, yra lėta. Reglamentavimo reformos pagerino verslo sąlygas ypač tose valstybėse narėse, kuriose tą padaryti reikėjo labiausiai. Šiomis reformomis buvo sumažintos administracinės naujų įmonių kūrimo kliūtys. Tačiau daugelyje valstybių narių verslumas tebėra nedidelis. MVĮ galimybės gauti banko kreditą ir paskolas padidėjo, tačiau daugelyje Sąjungos vietų rizikos kapitalo dar nepakanka. Taip pat matyti didelė viešųjų pirkimų srities pažanga. Deja, paslaugų, visų pirma verslo paslaugų, statybos ir nekilnojamojo turto, rinkos reformų tempas yra lėtas.

Siekdamos prieš aštuonerius metus strategijoje „Europa 2020“ nustatytų tikslų⁵, valstybės narės daro pažangą. Apskritai ES beveik pasiekė švietimo, energetikos, klimato ir užimtumo sričių tikslus. 14 valstybių narių jau pasiekė savo nacionalinius mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimo ir aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų dalies didinimo tikslus. 11 valstybių narių įgyvendino savo atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslus. ES sėkmingai įgyvendina tikslą pasiekti 75 % užimtumą 2020 m., darant prielaidą, kad dabartinė tendencija tęsis, o septynios valstybės narės savo nacionalinius tikslus jau pasiekė. Tai – didelis laimėjimas, turint omenyje didžiulį krizės poveikį užimtumui. Tačiau 2012 m. žmonių, kuriems grėsė skurdas arba socialinė atskirtis, skaičius itin išaugo ir nuo to laiko sumažėjo iki maždaug ikikrizinio lygio. Taigi tikslo išvaduoti 20 mln. žmonių iš skurdo 2020 m. pasiekti greičiausiai nepavyks. Panašiai, tikslas investuoti 3 % BVP į MTTP dar toli gražu nepasiektas ir jokiais pastangomis nepavyks to tikslo pasiekti laiku⁶. 2 priedėlyje pateikiama pažangos siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų apžvalga.

ES turi priemonių padėti valstybėms narėms įgyvendinti reformas. Struktūrinių reformų rėmimo programos (SRRP) lėšomis visoms ES valstybėms narėms, joms paprašius, teikiama praktinė techninė parama reformoms rengti ir įgyvendinti, visų pirma atsižvelgiant į per Europos semestrą pateiktas rekomendacijas⁷. Akivaizdu, kad ES biudžetas, be kita ko, Europos struktūriniai ir investicijų fondai, yra veiksminga investicijų į sanglaudą, švietimą ir mokymą, ryšius (transportą, energetiką, skaitmeninę infrastruktūrą, be kita ko, įgyvendinant Europos infrastruktūros tinklų priemonę), inovacijas, aplinką ir paramą mažosioms ir vidutinėms įmonėms, skatinimo priemonė. Šių fondų lėšomis taip pat pagerinta investavimo aplinka, taikant *ex ante* sąlygas. 2017 m. Komisija baigė vertinti atitiktį šioms sąlygoms; tik keliais sąlygų nevykdymo atvejais vykdomi tolesni veiksmai. Europos strateginių investicijų fondas (ESIF) atlieka svarbų vaidmenį: jo lėšomis skatinamos privačiosios investicijos, jį

⁵ Šie tikslai: 20–64 m. gyventojų užimtumo lygio padidėjimas iki 75 %, investicijų į MTTP padidėjimas iki 3 % BVP, išmetamų ŠESD kiekio sumažinimas 20 %, atsinaujinančiosios energijos dalies padidėjimas iki 20 % visos suvartojamos energijos ir energijos vartojimo efektyvumo didinimas 20 %, mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus sumažinimas iki mažiau nei 10 %, 30–34 m. gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalies padidėjimas iki 40 % ir skurdo ir socialinės atskirties grėsmės panaikinimas ne mažiau kaip 20-čiai mln. žmonių.

⁶ 2016 ataskaitinių metų duomenys.

⁷ Struktūrinių reformų rėmimo programos lėšomis teikiamos techninės pagalbos poreikis daug didesnis už 2017 ir 2018 m. turimas lėšas. 2017 m. vykdant SRRP daugiau kaip dešimt valstybių narių buvo atrinktos gauti paramą daugiau kaip 150 projektų. Šiuo metu yra priimtas 2018 m. SRRP finansavimo sprendimas, pagal kurį Paramos struktūrinėms reformoms tarnyba teiks paramą daugiau kaip 140 projektų daugiau kaip dvidešimtyje valstybių narių: parama bus skiriama reformoms, susijusioms su Europos semestru arba kitomis Sąjungos masto politikos iniciatyvomis (tokiomis kaip bendrosios rinkos strategija, skaitmeninė bendroji rinka, energetikos sąjunga, kapitalo rinkų sąjunga ir Europos socialinių teisių ramstis), įgyvendinti.

naudojant matyti, kad skiriant ES biudžeto lėšų galima skubiai reaguoti į kylančius iššūkius ir daryti stiprų svėro poveikį⁸.

2017 m. gruodžio 6 d. pristačiusi Europos ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimo dokumentų rinkinį, Europos Komisija pasiūlė reformų įgyvendinimo priemonę, kuria būtų dar labiau stiprinama parama nacionalinėms reformoms po 2020 m.⁹ Taip pat pasiūlyta iki 2020 m. vykdyti bandomąjį etapą. Komisija ketina pateikti išsamesnių idėjų apie naują reformų įgyvendinimo priemonę savo pasiūlymuose dėl daugiametės finansinės programos po 2020 m.

3. MAKROEKONOMINIO DISBALANSO NAIKINIMAS

Makroekonominio disbalanso procedūros tikslas – užkirsti kelią galimai žalingam makroekonominiam disbalansui, o jei toks disbalansas nustatytas, užtikrinti, kad atitinkamos valstybės narės imtųsi veiksmų jam ištaisyti. Žalingas makroekonominis disbalansas gali daryti neigiamą poveikį konkrečios valstybės narės, euro zonos arba visos ES ekonominiam stabilumui. Todėl jį ištaisyti laiku ir veiksmingai yra itin svarbu. Atliekant nuodugnius apžvalgas išsamiai analizuojamas disbalansas, susidaręs valstybėse narėse, remiantis ta analize galima nustatyti likusį pažeidžiamumą ir vykdant kitas Europos semestro dalis nustatyti kitas politikos spragas.

2018 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitoje nustatyta, kad reikėtų atlikti 12 valstybių narių nuodugnią apžvalgą. Vykdam makroekonominio disbalanso procedūrą manyta, kad 2017 m. visose šiose šalyse buvo susidaręs disbalansas arba perviršinis disbalansas. Šiai nuomonei pritarė Taryba savo išvadose dėl Įspėjimo mechanizmo ataskaitos¹⁰. Kaip ir kiekvienais metais, šalių ataskaitose analizuojama makroekonominė raida, disbalanso naikinimas ir pagal atitinkamas politikos rekomendacijas padaryta pažanga¹¹, be kita ko, atsižvelgiant į tarpvalstybinį poveikį.

Pagal makroekonominio disbalanso procedūrą įgyvendintomis struktūrinėmis reformomis padėtas pagrindas atliktam perbalansavimui. Dabartinės palankios ekonominės tendencijos turėtų būti išnaudotos siekiant šias reformas aktyviai įgyvendinti. Atsigavimas gali padėti tvariai panaikinti disbalansą tik tęsiant reformas, palankias konkurencingumui, atsparumui ir didesnio augimo potencialui. Turint omenyje teigiamas ciklines sąlygas, visos valstybės narės prioritetą turėtų teikti reformoms, kuriomis didinamas ekonomikos augimo potencialas, gerinama institucinė ir verslo aplinka, šalinami investavimo trukdžiai, remiamas kokybiškų darbo vietų kūrimas ir mažinama nelygybė.

3.1. Perbalansavimas ES ir euro zonoje

Makroekonominis disbalansas toliau naikinamas pasitelkiant reformas ir ekonomikos augimą. Vis dėlto dar yra pažeidžiamų sričių ir kyla nauja rizika. Išorės disbalanso problemų sprendimo pažanga nėra tolygi: panaikinti dideli einamųjų sąskaitų deficitai, tačiau

⁸ 2018 m. vasario mėn. duomenimis, naudojant Europos strateginių investicijų fondo lėšas paskatinta investuoti iš viso 264,3 mlrd. EUR.

⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Europos Tarybai ir Europos Centriniam Bankui „Naujos biudžeto priemonės Sąjungos sistemoje euro zonos stabilumui užtikrinti“, COM(2017) 822.

¹⁰ 2018 m. sausio 23 d. Tarybos išvados 5542/18.

¹¹ Remiantis Reglamento (ES) Nr. 1176/2011 2 straipsniu, „disbalansai – bet kokia tendencija, sukelianti makroekonominis pokyčius, kurie neigiamai veikia arba galėtų neigiamai paveikti tinkamą valstybės narės ekonomikos, Ekonominės ir pinigų sąjungos arba Sąjungos kaip visumos veikimą“.

einamosios sąskaitos perteklius nuolat didelis. Atsargų disbalansas, visų pirma privačiojo ir viešojo sektorių skola, koreguojami pasinaudojant nominaliuoju augimu, tačiau pažanga nevienoda. Kai kurių valstybių narių gryniesi užsienio įsipareigojimai tebėra dideli. Atsižvelgiant į tai, kad vidaus ir išorės atsargų disbalansas mažėja lėtai, nepaisant pastaruoju laikotarpiu pagerėjusių srautų, daugelyje valstybių narių jis tebėra rizikos šaltinis. Visų pirma šalyse, kuriose šiuo metu nenustatytas disbalansas, matyti galimo būsto rinkos perkaitimo požymių.

Pastaraisiais metais bendras euro zonos einamosios sąskaitos perteklius itin išaugo. Euro zonos einamoji sąskaita stabilizavosi ir prognozuojama, kad iki 2019 m. ji bus maždaug 3 % BVP. Šis didelis perteklius rodo bendros paklausos trūkumus, be kita ko, vangų darbo užmokesčio augimą, susijusius su prastesniais, nei galėtų būti, ekonominiais rezultatais nuo 2009 m. Prognozuojama, kad 2018 m. euro zonos gamybos apimtys atotrūkis taps teigiamas, bet visos euro zonos ekonomikos sąstingis lėmė mažesnę nei pinigų institucijų nustatyta infliaciją, o tai rodo vangų darbo užmokesčio augimą nepaisant vis labiau įtemptos darbo rinkos padėties. Euro zonos einamosios sąskaitos pertekliaus pokytis taip pat yra siejamas su euro zonos eksporto dinamika, pagrįsta Europos gamintojų konkurencingumu ir palankia Europos prekių ir paslaugų pasauline paklausa.

Nors ir netolygiai, mažėja privačiojo sektoriaus skola. Nuolat didelė privačiojo sektoriaus skola dažnai kartu su didele valdžios sektoriaus skola, kai kuriose valstybėse narėse stabdo investicijas ir mažina galimybes atlaikyti galimus sukrėtimus. Didesnis nominalusis augimas vis palankesnis skolos ir BVP santykiui, įskaitant valdžios sektoriaus skolos santykį, mažinti, o namų ūkių ir ne finansų bendrovių skolinimasis pamažu aktyvėja. Daugelyje valstybių narių įmonių sektorius įsiskolinimą mažino sparčiau negu namų ūkių sektorius. Kai kurios didelę skolą turinčios šalys įsipareigojimus mažina lėčiau negu mažą skolą turinčios šalys. Be to, daugelyje didelę skolą turinčių šalių valdžios sektoriaus skola tik neseniai pradėjo mažėti.

Bankų sektoriaus padėtis labai pagerėjo, tačiau problemų vis dar kyla. Daugelyje valstybių narių pastaruoju metu matyti labai pagerėję kapitalo rodikliai, taip pat labai sumažėjo neveiksnių paskolų¹². Bankų pelningumas ir rinkos vertinimas ir kredito srautai daugelyje valstybių narių taip pat atsigavo. Tačiau kai kuriose šalyse neveiksnių paskolų dar yra daug ir jos apsunkina galimybę skolinti, o mažas pelningumas trukdo skirti atidėjinių ir vykdyti vidaus kapitalo formavimą ir sumažina galimybes pritraukti kapitalo rinkoje.

Daugumoje valstybių narių sparčiai kyla būsto kainos; turi būti stebima galimo perkaitimo rizika. Būsto vertė, kuri per pokrizinį nuosmukį sumažėjo, kol kas dar nesiekia iki krizės buvusių aukštumų, tačiau iš turimų rodiklių galima spręsti, kad pasitaiko pervertinimo atvejų. Daugėja šalių, kuriose matyti galimo perkaitimo požymių, o kainų augimas įgauna pagreitį, įskaitant šalis, kuriose disbalansas nenustatytas ir kuriose rizika nekelia neatidėliotinų problemų. Be to, kai kuriose šalyse susirūpinimą kelia kylančių būsto kainų socialinis poveikis, taigi ryškėja poreikis investuoti į tinkamą socialinį būstą ir kitą būsto paramą.

Užimtumas Europoje tolygiai didėja, tačiau kai kurios šalys dar yra pažeidžiamos. Darbo rinkos būklė toliau gerėja. Nedarbas, visų pirma jaunimo ir ilgalaikis nedarbas, nors tarpvalstybiniu mastu mažėja, kai kuriose šalyse tebėra didelis. Nepakankamo darbo jėgos panaudojimo problema mažėja, tačiau išlieka svarbi netose šalyse, kur nedarbo lygis žemas.

¹² Žr. Komisijos komunikatą „Pirmoji pažangos ataskaita dėl neveiksnių paskolų mažinimo Europoje“, COM(2018) 37 *final*. Bendras neveiksnių paskolų kiekis visoje ES vis dar sudaro 950 mlrd. EUR, t. y. akivaizdžiai viršija ikikrizinius rodiklius. Tačiau matyti nuolatinio mažėjimo tendencija – nuo 2014 m. vidutinis neveiksnių paskolų ir viso paskolų portfelio santykis sumažėjo trečdaliu.

Daugelyje šalių ir sektorių darbo užmokesčio pokyčiai palyginti nedideli. Skurdo rizika apskritai mažėja, tačiau kai kuriose šalyse tebėra didelė.

3.2. Makroekonominio disbalanso procedūros įgyvendinimas

Komisija pagal specialią stebėsenos procedūrą peržiūrėjo visų valstybių narių, kuriose nustatytas disbalansas arba perviršinis disbalansas, ekonominę raidą ir politikos priemones, kurių jos ėmėsi. Taryba pritarė specialią stebėsenos ataskaitų išvadoms. Nuodugnių apžvalgų apimtis ir formatai ir disbalanso kategorijos vykstant makroekonominio disbalanso procedūrą nesikeitė.

Valstybių narių, kuriose nustatytas disbalansas arba perviršinis disbalansas, skaičius mažėja. 2017 m. disbalansas nustatytas šešiose valstybėse narėse, perviršinis disbalansas – taip pat šešiose valstybėse narėse. 2018 m. atlikta papildoma šių dvylikos valstybių narių analizė. Atlikus nuodugnius apžvalgas nustatyta, kad vienoje valstybėje narėje disbalanso nebėra, aštuoniose valstybėse narėse nustatytas disbalansas, o trijose – perviršinis disbalansas. 3 priedėlyje apibendrinami nuodugnių apžvalgų rezultatai pagal valstybes nares¹³.

1 lentelė. 2017–2018 m. nuodugnių apžvalgų (NA) rezultatai

	2017 m. NA rezultatai	2018 m. NA rezultatai
Disbalansas nenustatytas	FI	SI
Disbalansas	DE, IE, ES, NL, SI, SE	BG, DE, IE, ES, FR, NL, PT, SE
Perviršinis disbalansas	BG, FR, HR, IT, PT, CY	CY, HR, IT

Nuodugniose apžvalgose nurodyta, kad kai kuriose šalyse rizika mažėja, taigi turi būti peržiūrėtas skirstymas į atitinkamas MDP kategorijas.

- Nustatyta, kad **Slovėnijoje**, kurioje disbalansas buvo nustatytas 2017 m., **disbalanso nebėra**. Rizikos stabilumui lygis sumažėjo, o politikos rekomendacijų įgyvendinimo pažanga pastaraisiais metais iš esmės patenkinama ir šiuo metu rekomendacijos įgyvendinamos toliau.
- **Prancūzijoje**, kur 2017 m. buvo nustatytas perviršinis disbalansas, yra susidaręs **disbalansas**. Ekonominė raida ir aktyvesni politikos veiksmai padarė poveikį sprendžiant iškilusias problemas, todėl kategorija buvo pakeista į mažesnės rizikos kategoriją.
- **Bulgarijoje**, kur 2017 m. buvo nustatytas perviršinis disbalansas, yra susidaręs **disbalansas** – dėl politikos veiksmų ir palankių makroekonominių sąlygų disbalansas naikinamas, visų pirma išorės lygmeniu. Siekiant tvariai panaikinti disbalansą, reikia dėti daugiau pastangų. Vykdydama specialią stebėseną, Komisija atidžiai stebės politikos įsipareigojimus, visų pirma įtrauktus į kitą nacionalinę reformų programą, ir disbalanso raidą.

¹³ Graikijos atveju disbalanso priežiūra ir taisomųjų priemonių stebėseną atlikta pagal Europos stabilizavimo mechanizmo ekonominio koregavimo programą.

- **Portugalijoje**, kur 2017 m. buvo nustatytas perviršinis disbalansas, yra susidaręs **disbalansas** – dėl politikos veiksmų ir palankių makroekonominių ir finansinių sąlygų mažėja su valdžios ir privačiojo sektorių skola ir išorės skola susijusi rizika. Visų pirma labai sumažėjo nedarbo lygis – šiuo metu jis siekia ikikrizinį lygį. Siekiant tvariai panaikinti disbalansą, reikia dėti daugiau pastangų. Vykdydama specialią stebėseną, Komisija atidžiai stebės politikos įsipareigojimus, visų pirma įtrauktus į kitą nacionalinę reformų programą, ir disbalanso raidą.

Pokyčiai kitose nuodugniose apžvalgose analizuotose šalyse yra iš esmės palankūs.

- Nustatyta, kad Vokietijoje, Airijoje, Ispanijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje, kaip ir 2017 m., yra susidaręs **disbalansas**. Kalbant apie šias šalis, dėl palankių makroekonominių sąlygų mažėja atsargų disbalansas **Airijoje** ir **Ispanijoje**, nors Ispanijoje pastarojo laiko politikos pažanga palyginti nedidelė ir netolygi. **Nyderlandų** valdžios institucijos tvirtai įsipareigojo naikinti disbalansą, tačiau šis įsipareigojimas dar turi būti įgyvendintas. **Vokietijoje** disbalanso naikinimo pažanga nėra didelė, o privačiojo ir viešojo sektoriaus investicijos, nors ir didėja, galėtų augti daugiau. **Švedijoje** pažanga taip pat yra nedidelė, nepaisant pirmųjų ženklų, kad būsto kainų augimas gali lėtėti.
- Nustatyta, kad Kipre, Kroatijoje ir Italijoje, kaip ir 2017 m., yra susidaręs **perviršinis disbalansas**. **Kroatija** ir **Italija** disbalansą mažina: vykdomos įvairios reformos, ekonominės sąlygos yra palankios, mažinama bankų sektoriaus rizika. Tačiau politikos kryptys turi būti įgyvendinamos ryžtingiau, visų pirma Kroatijoje. **Kipre** realios pažangos nematyti – politikos kryptį įgyvendinimas yra vangus.

4. VALSTYBIŲ NARIŲ POLITIKOS KRYPTYS

Iš dabartinės ekonominės padėties matyti pastaruoju metu vykdytų reformų nauda ir galimybės rengti reikalingiausias reformas. Pastarųjų metų struktūrinių reformų valstybėse narėse nauda jaučiama visoje Europoje. Naudos mastas, atsižvelgiant į mažėjantį nedarbą, didėjančias pajamas ir atsinaujinančią konvergenciją, rodo pastarųjų reformų aktyvumo skirtumus. Tolesnis postūmis reformuoti ekonomiką, viešąjį administravimą ir socialinės gerovės sistemas padėtų padidinti Europos ekonomikos ir visuomenės atsparumą ir atlaikyti būsimus makroekonominius sukrėtimus. Prisitaikymas prie vykstančių struktūrinių pokyčių padėtų mažinti našumo skirtumus ir gerinti socialinius rezultatus. Be to, reformos padės išlaikyti dabartinį ekonomikos augimą šalinant pasiūlos suvaržymus. Dabartinė palanki ekonominė perspektyva neturėtų mažinti budrumo.

Gali prireikti laiko pajusti reformų rezultatus, tačiau iš patirties matyti, kad reformos yra naudingos ir kad šiandien dėl palankių sąlygų turime tinkamą aplinką. Daugelis reformų kainuoja palyginti nedaug. Jeigu trumpalaikės ekonominės sąnaudos bus nedidelės ir teisingai paskirstytos, padidės jų efektyvumas ir joms labiau pritars visuomenė. Todėl priemonių seka ir rinkiniai turi būti gerai apgalvoti. Pavyzdžiui, tam tikrų darbo ir produktų rinkos reformų sąnaudos gali būti trumpalaikės, o nauda – ilgalaikė, jos gali stiprinti viena kitos poveikį. Be to, jos gali būti papildytos įgyvendinant reformas, kuriomis gerinama viešųjų finansų kokybė ir sandara, o kai kuriose valstybėse narėse – išnaudojant turimą fiskalinio manevravimo galimybę. Apskritai palankiu ekonominiu laikotarpiu politinės reformų įgyvendinimo sąnaudos dažniausiai yra mažesnės. Tai yra dar viena svarbi priežastis nepraleisti dabartinės ekonominės padėties teikiamos progos.

Reformas būtina nuodugniai parengti, o joms įgyvendinti reikia tinkamų administracinių ir techninių pajėgumų. Įvykdžius administracinių pajėgumų, efektyvumo

didinimo ir kokybės gerinimo reformas, būtų lengviau vykdyti kitas reformas. Viešojo administravimo reformų sąnaudos yra nedidelės ir trumpalaikės, bet jos gali būti veiksmingos bet kuriuo ciklo momentu. Jos gali skatinti kitas gerai parengtas reformas, itin naudingas pasitikėjimui taip pat ir trumpuoju laikotarpiu. Atitinkamos administracijos atliktas nuodugnus parengiamasis darbas padeda informuoti apie naudą, plėtoti bendrą skirtingų suinteresuotųjų subjektų interesų pagrindą ir akcentuoti bendrą gerovę. Laiku įgyvendinus tam tikras reformas, galima sudaryti tinkamas teises ir technines (pvz., IT) sąlygas. Turi būti nurodyti ir stebimi pasiekiami ir išmatuojami reformų rezultatai, apie juos taip turi būti pranešama. Komisijos Struktūrinių reformų rėmimo programos lėšomis teikiama svari techninė parama valstybėms narėms siekiant sudaryti tinkamą sėkmingų reformų pagrindą (žr. 2 skirsnį).

Kad reformos būtų sėkmingos ir tvarios, labai svarbus yra nacionalinių suinteresuotųjų subjektų, taip pat ir socialinių partnerių, dalyvavimas. Bendra atsakomybė su suinteresuotaisiais subjektais gerina reformų įgyvendinimo perspektyvą ir padeda pasiekti atitinkamų rezultatų, be kita ko, ir teisingumo atžvilgiu. Valstybės narės ėmėsi veiksmų aktyviau įtraukti socialinius partnerius į reformų rengimą ir įgyvendinimą, tačiau dar ne visos galimybės yra išnaudotos. Kad padidintų socialinių partnerių pajėgumą dalyvauti rengiant pagrindines reformas, Estija, Latvija, Lietuva ir Slovakija pasinaudojo Europos socialinio fondo teikiama parama. Prancūzijos vyriausybė kvietė socialinius partnerius dalyvauti derybose dėl nedarbo draudimo reformos. Italijos socialiniai partneriai pasirašė naują susitarimą dėl profesinių sąjungų atstovavimo. Danijoje trišaliu susitarimu dėl suaugusiųjų švietimo ir mokymo siekiama sudaryti geresnes sąlygas tobulinti įgūdžius. Portugalijoje, paskelbus Žaliąją knygą dėl darbo santykių, vyriausybė pradėjo diskusijas su socialiniais partneriais dėl priemonių, skirtų darbo rinkos segmentacijai mažinti. Nyderlanduose socialiniai partneriai aktyviai dalyvauja rengiant pensijų sistemos reformą. Rengdamos reformas, kai kurios valstybės narės taip pat įtraukia pilietinės visuomenės organizacijas.

4.1. Atsakinga fiskalinė politika, efektyvus ir sąžiningas apmokestinimas, finansinis stabilumas

Iš esmės dėl spartėjančio augimo ir žemų palūkanų normų valdžios sektoriaus deficitas ir skola toliau mažėjo visoje ES. Remdamasi toliau stiprėjančios ekonomikos perspektyva, Komisija numato, kad nominalus valdžios sektoriaus balansas Europos Sąjungoje toliau gerės – artimiausiais metais beveik visose valstybėse narėse skolos ir BVP santykis mažės. Dabartinės palankios ekonominės sąlygos teikia galimybę sukaupti fiskalinius rezervus, būtinus atsparumui sukrėtimams didinti.

Kai kuriose valstybėse narėse buvo pagerintas fiskalinis valdymas, o tolesni patobulinimai padėtų didinti viešųjų finansų tvarumą ir nuspėjamumą. Neseniai Bulgarija iš dalies pakeitė savo Viešųjų finansų aktą siekdama, kad jis visapusiškai atitiktų ES reikalavimus. Čekijoje naujuoju fiskalinės atsakomybės įstatymu buvo itin sustiprintas fiskalinis valdymas. Lietuva patobulino savo nacionalinių išlaidų taisyklių taikymą ir atskaitomybę už fiskalinių tikslų įgyvendinimą. Visi Maltos vyriausybės departamentai pradėjo naudoti kaupiamąją apskaitą. Visose valstybėse narėse, išskyrus Lenkiją ir Čekiją (pastarojoje parlamentas dar turi patvirtinti narius), veikia nepriklausomos fiskalinės tarybos. Tačiau dar reikia išspręsti tam tikrus nacionalinio fiskalinio valdymo srities uždavinius. Kai kuriose valstybėse narėse galėtų būti sustiprinta finansinė nepriklausomų fiskalinių institucijų autonomija. Federalinės konstitucinės struktūros valstybėse narėse būtinas geresnis fiskalinio planavimo skirtinguose valdžios lygmenyse koordinavimas.

Griežtai atliekant išlaidų peržiūras mokesčių mokėtojų pinigai leidžiami efektyviau. Šimis peržiūromis galima pasiekti geresnių viešosios politikos ir viešojo finansavimo paskirstymo pagal politikos prioritetus rezultatų ir tuo pat metu išlaikyti fiskalinę atsakomybę. Išlaidų peržiūros atliekamos daugelyje valstybių narių¹⁴. Pavyzdžiui, Ispanija įgaliojo savo nepriklausomą fiskalinę instituciją AIREF atlikti visų valdžios lygmenų peržiūrą. Tam tikros iniciatyvos taip pat vykdomos euro zonai nepriklausančiose valstybėse: pavyzdžiui, keliose Bulgarijos ministerijose ir savivaldybėse atliekamos išlaidų peržiūros pagrindinį dėmesį skiriant techninės priežiūros ir personalo išlaidoms.

Siekiant didinti euro zonos augimo potencialą reikia užtikrinti tiek viešojo, tiek privačiojo sektorių investicijas. Viešųjų išlaidų atveju tą galima pasiekti parengus tinkamą fiskalinę struktūrą ir pagerinus viešųjų finansų kokybę. Kai kurios valstybės narės patvirtino daugiamečius planus, kad padidintų išlaidas viešosioms investicijoms. Prancūzija priėmė investavimo planą „Grand plan d'investissement 2018-2022“, kad paruoštų ekonomiką spręsti būsimas problemas. Airija toliau tobulino kapitalo investicijų planą „Capital Investment Plan for 2018-2021“, kad pašalintų infrastruktūros trūkumus, atsiradusius po krizės sumažėjus viešosioms investicijoms būsto, transporto ir vandens tiekimo infrastruktūros srityse. Vokietija padarė pažangą sprendama pajėgumo ir planavimo problemas, susijusias su investicijomis į konkrečių sektorių, pavyzdžiui, transporto, infrastruktūrą. Toliau turėtų būti stengiamasi mobilizuoti privačiojo sektoriaus investicijas, be kita ko, naudojant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes.

Siekiant išlaikyti sveikatos apsaugos ir pensijų sistemų tvarumą, galimybes jomis naudotis ir kokybę ir tuo pat metu užtikrinti adekvatumą, reikia vykdyti reformas. Sparčiai augant vyresnių nei 60 metų gyventojų skaičiui ir vykstant technologinei sveikatos priežiūros pažangai viešosios išlaidos sveikatos priežiūros ir pensijų sektoriams yra vienos didžiausių ir greičiausiai augančių. Neformalus atsiskaitymas siekiant gauti skirtingą gydymą ir galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis tebėra problema kai kuriose valstybėse narėse ir turi neigiamų padarinių visuotinėms galimybėms naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir sveikatos priežiūros tvarumui. Pastaraisiais metais daugelis valstybių narių ėmėsi veiksmų pensijų ir sveikatos priežiūros srityje, tačiau metinė pažanga yra nedidelė. Neseniai Slovakija ėmė gerinti sveikatos priežiūros sistemos ekonominį efektyvumą: be kita ko, ji įgyvendina ekonominio naudingumo projektą, kurį vykdant, atrodo, vyksta teigiami apčiuopiami pokyčiai ir sutaupoma lėšų. Danija patvirtino naujas paskatas nesirinkti ankstyvo išėjimo į pensiją, kad į pensiją būtų išeinama vėliau, o Lietuva ir Portugalija pradėjo vykdyti reformas, kuriomis būtų ribojamas neigiamas kai kurių šių šalių pensijų sistemų aspektų poveikis ilgalaikiam fiskaliniam tvarumui. Kad būtų užtikrintas viešųjų finansų tvarumas ir sveikatos priežiūra bei pensijos piliečiams, be to, siekiant vienodo teisingumo skirtingų kartų žmonėms, šią gerąją praktiką reikia taikyti plačiau.

Sąžiningomis ir augimui palankiomis mokesčių sistemomis galima skatinti privačias investicijas ir gerinti verslo aplinką, didinti užimtumą, mažinti nelygybę ir kurti aplinkosaugos požiūriu atsparią ekonomiką. Belgija palaipsniui įgyvendina mokesčių perkėlimą nuo darbo. Prancūzijoje su užimtumu ir konkurencingumu susijęs mokesčių kreditas bus pakeistas nuolatiniais darbdavių mokamų socialinių įmokų mažinimais, taip pat numatant tolesnį mažinimą mažiausių atlyginimų atveju. Latvija ir Vengrija šiek tiek sumažino palyginti didelį mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių pleišta. Švedijoje mokesčių priemonėmis remiama ekologiškesnė ir tvaresnė ekonomika.

¹⁴ Šaltinis: 2017 m. birželio mėn. Komisijos pranešimas Euro grupei, pagrįstas euro zonos valstybių apklausos rezultatais,

http://www.consilium.europa.eu/media/23582/eg-15-june-2017_note-on-spending-reviews.pdf

Agresyviai planuojant mokesčius prarandama daug Europos mokesčių mokėtojų pinigų; tokią praktiką padės pažaboti ES teisės aktų perkėlimas į nacionalinę teisę. Apskaičiuota, kad dėl pelno perkėlimo vien tik ES praranda 50–70 mlrd. EUR pajamų. Dėl agresyvaus mokesčių planavimo įmonių veiklos sąlygos tampa nevienodos, o valdžios sektorius neteisėtai netenka išteklių, kurie turi būti skirti tikslams įgyvendinti. Piktnaudžiavimui mokesčiams gali būti užkirstas kelias sugriežtinant nacionalinius mokesčių teisės aktus, didinant skaidrumą ir vyriausybėms bendradarbiaujant. Belgija, Kipras, Malta ir Nyderlandai keičia savo mokesčių sistemų aspektus, susijusius su lengvesnėmis agresyvaus mokesčių planavimo sąlygomis. Airijoje vykdomos viešos konsultacijos dėl rekomendacijų, skirtų nepriklausomai įmonių mokesčių kodekso peržiūrai. Iki 2018 m. pabaigos valstybės narės turi į nacionalinę teisę perkelti Kovos su mokesčių vengimu direktyvos nuostatas.

Priemonės, kurių buvo imtasi siekiant sustiprinti bankų sektorių ir spręsti aukšto neveiksnių paskolų lygio problemas, duoda rezultatų, bet jų reikėtų daugiau. 2017 m. liepos mėn. Taryba pritarė ES veiksmų planui mažinti neveiksnių paskolų bankų sektoriuje kiekį ir užkirsti kelią tokioms paskoloms ateityje¹⁵. Siekiant didinti bankų pelningumą, gerinti pinigų politikos poveikio perdavimą ir finansuoti ekonominę veiklą reikia aktyviai vykdyti veiksmus, susijusius su bankų priežiūra, nemokumo ir skolų išieškojimo sistemų reforma, finansinių sunkumų paveikto turto antrinių rinkų plėtojimui ir bankų sistemos restruktūrizavimu. Matyti Italijos pastangų, be kita ko, neveiksnių paskolų pakeitimo vertybiniais popieriais schemas sudarymo, rezultatai. Slovėnijos bankas parengė neveiksnių paskolų prevencijos, nustatymo ir valdymo priemonių rinkinį. Airija ir Kroatija taip pat skatino neveiksnių paskolų likvidavimą, pavyzdžiui, keisdama mokesčių taisykles. Tačiau kai kuriose valstybėse narėse neveiksnių paskolų lygis tebėra aukštas, todėl visų pirma mažų bankų pelningumas yra nedidelis.

4.2. Atspari ir įtrauki darbo rinka, švietimo sistema ir socialinė politika

Nors Europoje užimtumo lygis šiuo metu yra kaip niekada aukštas, o skurdas ir socialinė atskirtis pradėjo mažėti, reikia spręsti dar daug didelių problemų. Nedarbas ir žmonių, kuriems gresia skurdas, skaičius yra pernelyg dideli, o tai rodo, kad atsigavimo kol kas nepajuto visa visuomenė ir visa ekonomika. Be to, kad reikia atsikratyti praeities naštos, būtina pritaikyti darbo rinkas bei socialines ir švietimo sistemas įveikti globalizacijos ir technologinės pažangos keliamus iššūkius.

Tvari ir įtraukti socialinės apsaugos sistema yra itin svarbi mažinant ekonominių sukrėtimų poveikį. Remiantis Europos socialinių teisių ramsčio principais, visi darbuotojai turėtų turėti galimybę naudotis socialine apsauga, nepriklausomai nuo darbo santykių tipo ir trukmės. Tačiau dėl didėjančio darbo jėgos judumo ir naujų užimtumo formų tendencijų socialinėms apsaugos sistemoms nelengva prisitaikyti. Danija, Prancūzija, Italija, Lenkija ir Portugalija pradėjo šios srities reformas: padidino pagal nestandartines sutartis ir savarankiškai dirbančių žmonių socialines teises ir bedarbio pašalpų mokėjimą. Portugalija planuoja didinti gavėjų aktyvumo mastą, pavyzdžiui, skatindama užimtumo ir socialinių tarnybų bendradarbiavimą. Belgija taip pat imasi veiksmų: teikiama papildoma parama savarankiškai dirbančių asmenų pensijų kaupimui ir mažinama socialinių įmokų riba savarankiškai dirbantiems asmenims veiklos pradžioje. Švedijoje, be privalomo nedarbo draudimo, savarankiškai dirbantys asmenys gali rinktis valstybės subsidijuojamą papildomą

¹⁵ Žr. 2017 m. liepos 11 d. Tarybos išvadas dėl Veiksmų plano neveiksnių paskolų problemai Europoje spręsti ir Komisijos komunikatą „Pirmoji pažangos ataskaita dėl neveiksnių paskolų mažinimo Europoje“, COM(2018) 37 final.

draudimą. Prancūzija paskelbė apie bedarbio pašalpų sistemos reformą, kad paskatintų įmones sudaryti ilgesnes darbo sutartis.

1 intarpas. Tvarūs, tinkami ir efektyvūs socialinės apsaugos tinklai Europoje.

Keliais Europos socialinių teisių ramsčio principais, visų pirma 12 ir 14 principais¹⁶, pabrėžiama tinkamos socialinės apsaugos svarba. Tinkama socialinė apsauga, įskaitant senatvės pensiją, sveikatos priežiūrą, bedarbio pašalpas ir socialinę pagalbą, yra itin svarbi mažinant sunkumus, su kuriais susiduria praradę darbą asmenys ir šeimos, arba kitus neigiamus padarinius. Tai ypač svarbu pasaulyje, kuriame vyksta greiti pokyčiai dėl visuomenės senėjimo, technologijų pažangos ir globalizacijos: būtina remti profesinę veiklą keičiančius asmenis ir padėti jiems pasinaudoti visomis galimybėmis ir spręsti savo problemas greitai keičiantis ekonominėms sąlygoms. Žvelgiant plačiau, tinkama ir veiksminga socialinė apsauga yra labai svarbi klestinčioje ekonomikoje ir gerai veikiančioje darbo rinkoje, kurioje kuriamos kokybiškos darbo vietos, o augimas yra tvarus. Ilgalaikis socialinės apsaugos sistemos tvarumas gali būti užtikrintas tik jei su socialine apsauga susijusi rizika pasidalijama kuo plačiau.

Daugelis valstybių narių toliau modernizuoja savo socialinės apsaugos sistemas, gerindamos išmokų ir paslaugų aprėptį ir adekvatumą, visų pirma nestandartinių darbuotojų atžvilgiu, ir aktyviai skatina dalyvavimą darbo rinkoje. Praėjusiais metais kai kurios valstybės narės – Italija, Danija, Latvija, Portugalija ir Prancūzija – išplėtė savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos aprėptį. Be to, valstybės narės imasi veiksmų aktyviau remti dalyvavimą darbo rinkoje, dažnai skirdamos daug dėmesio tam tikroms grupėms. Slovakija įgyvendina plataus užmojo veiksmų planą, kurio tikslas – skirti specialiai pritaikytas paslaugas ilgalaikiams bedarbiams. Ispanijoje buvo sukurtas socialinės įtraukties tinklas – socialinių ir užimtumo tarnybų darbo koordinavimo priemonė.

Tačiau siekiant spręsti bendras valstybių narių problemas reikia visapusiškesnio ir nuoseklesnio metodo. Padėti pagerinti padėjo pastaraisiais metais daug sukurtų darbo vietų. Darbo turėjimas tebėra geriausias draudimas nuo skurdo, tačiau beveik 10 % darbuotojų priskiriami skurstantiems dirbantiesiems. Keičiantis darbo rinko sąlygoms ši dalis lėtai didėja.

Galiausiai kai kuriose valstybėse narėse skurdas gilėja ir tęsiasi ilgiau, taigi matyti, kad socialinės apsaugos struktūra ir taikymas turi trūkumų. Pavyzdžiui, 2017 m. kovo mėn. Italija pradėjo vykdyti visuotinio minimalių pajamų rėmimo schemą ir struktūriškai 2018 m. biudžeto įstatyme buvo paskirta papildomų išteklių. Portugalijoje buvo atlikti svarbūs minimalių pajamų schemos pakeitimai siekiant sustiprinti pajėgumą įtraukti ir apsaugoti skurstančius asmenis nediskriminuojant pagal pilietybę. Nors socialinė pagalba yra būtina siekiant užtikrinti, kad neturintys pakankamai išteklių asmenys galėtų oriai gyventi, tačiau tokie sprendimai turėtų būti priimami blogiausiu atveju, kad žmonėms būtų suteikta galimybė ir parama grįžti į aktyvų gyvenimą visuomenėje. Mokesčių ir išmokų sistemos gerinimas, lygių galimybių skatinimas švietimo ir mokymo srityje, galimybių suteikimas naudotis kokybiškomis socialinėmis ir sveikatos priežiūros paslaugomis ir lyčių lygybės skatinimas gali padėti mažinti nelygybę ir skurdą, taip pat perduoti tokią praktiką iš kartos į kartą.

¹⁶ Kiekvienas neturintis pakankamai lėšų asmuo turi teisę gauti tinkamo dydžio minimalias pajamas, kurios visais gyvenimo etapais užtikrintų orų gyvenimą, ir turėti realią galimybę gauti tam reikalingų prekių ir paslaugų. Galinčių dirbti asmenų atveju minimalių pajamų mokėjimas turėtų būti derinamas su paskatomis (vėl) integruotis į darbo rinką.

Atsirandant naujoms darbo formoms turi prisitaikyti darbo rinkos institucijos. Norint išvengti darbo rinkos segmentacijos, reikalingas lankstumas, kad būtų galima derinti kintančią darbo jėgos paklausą ir darbuotojų bei jų šeimų saugumą. Pavyzdžiui, Lietuvoje pradėta vykdyti visapusiška Darbo kodekso reforma, kurios tikslas – supaprastinti darbo sutarties nutraukimo taisykles, trumpinant ilgiausią terminuotų sutarčių trukmę, didinant bedarbio pašalpą ir skatinant kolektyvines derybas.

Dėl demografinio senėjimo darbo jėgos pasiūla mažės, o aktyviai gyventojų daliai bus sunkiau užtikrinti pensijų sistemos tvarumą ir adekvatumą. Per kelis ateinančius metus į pensiją išeis daugybė žmonių. Todėl itin svarbu didinti dalyvavimą darbo rinkoje ir našumą. Dar yra daug galimybių didinti moterų, vyresnio amžiaus, žemos kvalifikacijos darbuotojų, neįgalųjų ir migrantų kilmės asmenų užimtumo lygį. Reikia padidinti šioms grupėms priklausančių asmenų įsidarbinimo galimybes: be kita ko, mažinti paskatas nedirbti, teikti pritaikytas švietimo ir mokymo paslaugas, sudaryti lanksčius darbo grafikus ir užtikrinti galimybes naudotis nebrangiomis ir kokybiškomis sveikatos priežiūros, vaikų priežiūros ir kitokios priežiūros paslaugomis. Be kitų valstybių narių, Čekija, Liuksemburgas, Rumunija ir Slovakija ėmėsi priemonių skatinti lankstų darbo grafiką arba galimybes naudotis priežiūros paslaugomis. Vokietija ir Austrija skatina ilgesnį profesinio gyvenimo trukmę, sudarydamos lankstesnes sąlygas vyresnio amžiaus darbuotojams išeiti į pensiją. Kai kurios šalys – Vokietija, Danija, Suomija ir Švedija – ėmėsi priemonių, kuriomis siekiama įtraukti į darbo rinką migrantų kilmės asmenis.

Darbuotojų įgūdžiai turėtų atitikti darbo rinkos poreikius visą profesinį gyvenimą. Keliose valstybėse narėse pagrindiniai Europos jaunimo įgūdžiai silpnėjo, o galimybės gauti išsilavinimą dažnai yra nevienodos. Reikia dar labiau modernizuoti švietimo sistemas, padaryti jas prieinamesnes nepalankioje padėtyje esančioms grupėms, kad žmonės taptų aktyviais piliečiais ir kuo geriau išnaudotų savo profesinį gyvenimą, ir suderinti su darbo rinkos poreikiais. Siekiant suteikti perspektyvą jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms buvo dedama daug pastangų gerinti visų lygmenų švietimo sistemas. Nuolat didinant kvalifikaciją ir perkvalifikuojant būtų užkertamas kelias įgūdžių trūkumui ir neatitiktčiai, nuo kurių ypač kenčia mažosios ir vidutinės įmonės. Kai kurios valstybės narės šią problemą pradėjo spręsti. Airijoje viešosios išlaidos švietimui grįžta į ikikrizinį lygį, o švietimo sistema tobulinama. Danijoje didelio masto švietimo reformos vykdomos siekiant pagerinti mokyklos baigimo rezultatus ir kelti akademinius standartus. Kroatijoje vykdomas bandomasis skaitmeninių pokyčių mokyklose projektas. Be pastaraisiais metais vykdytų priemonių, Portugalija neseniai pradėjo įgyvendinti suaugusiųjų įgūdžių stiprinimo ir kvalifikacijos kėlimo programą.

2 intarpas. Geresnių darbo sąlygų Europos darbuotojams sudarymas stiprinant jų įgūdžius

Keliais Europos socialinių teisių ramsčio principais, visų pirma 1-uoju principu¹⁷, pabrėžiama galimybės gauti išsilavinimą, dalyvauti mokymuose ir mokytis visą gyvenimą svarba. Europai ypač svarbūs darbo jėgos įgūdžiai. Švietimas ir mokymas – pagrindinis augimo, darbo vietų kūrimo ir atsparumo veiksnys. Europa sėkmingai siekia 2020 m. tikslų, susijusių su mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimu ir auštojo išsilavinimo įgijimu: valstybės narės imasi švietimo ir mokymo sistemų modernizavimo veiksmų siekdamos spręsti pagrindinių gebėjimų trūkumo klausimą, gerinti profesinio švietimo ir mokymo bei aukštojo išsilavinimo atitiktį darbo rinkos poreikiams, išplėsti pameistrystės programas ir gerinti jų kokybę ir patvirtinti ne pagal oficialią sistemą įgytus įgūdžius. Iki 2018 m. vidurio valstybės narės turi suplanuoti Tarybos rekomendaciją dėl įgūdžių tobulinimo krypčių atitinkančias priemones; Komisija siūlo šias priemones įtraukti į nacionalines reformų programas, kurios turi būti parengtos šių metų pavasarį – jos bus vertinamos pagal galiojančias ataskaitų teikimo procedūras¹⁸.

Tačiau dar daug problemų neišspręsta. Darbdaviams sunku rasti reikalingų įgūdžių turinčių darbuotojų. Nekvalifikuotiems arba žemos kvalifikacijos asmenims gresia nedarbas, skurdas, prastesnė sveikata, socialinė atskirtis ir vangesnis demokratinis dalyvavimas. Tik pusė šių asmenų dirba (palyginti su 80 % aukštą kvalifikaciją turinčių asmenų), o tai daro neigiamą poveikį darbo jėgos pasiūlai ir našumui. Nepalanki socialinė ir ekonominė padėtis tebėra svarbiausias veiksnys, lemiantis prastus mokymosi rezultatus. Vykstant technologiniams pokyčiams ir senėjant visuomenei būtina investuoti į perkvalifikavimą ir kvalifikacijos kėlimą, tačiau tik vienas iš dešimties suaugusių asmenų naudojami mokymosi galimybės, o dauguma netobulina savo įgūdžių, kurie yra būtini norint naudotis skaitmenine transformacija. Todėl pirmuoju Europos socialinių teisių ramsčio principu ir skatinama galimybė gauti išsilavinimą, dalyvauti mokymuose ir mokytis visą gyvenimą, kad žmonės galėtų visapusiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Siekiant įgyvendinti šį principą yra labai svarbu vykdyti 2016 m. pradėtą Naują įgūdžių darbotvarkę. Pagrindinėms problemoms spręsti skirta dešimt šios darbotvarkės veiksmų, kuriais siekiama: skatinti žemą kvalifikaciją turinčius suaugusius asmenis įgyti pagrindinius gebėjimus (Įgūdžių tobulinimo krypčių iniciatyva), skatinti investicijas į skaitmeninių gebėjimų ugdymą (nacionalinės už skaitmeninius įgūdžius ir užimtumą atsakingos koalicijos), mažinti ugdomų ir paslaugų ir gamybos sektoriams reikalingų įgūdžių neatitikimą (Sektorijų bendradarbiavimo įgūdžių srityje planas), gerinti įgūdžių ir kvalifikacijų skaidrumą (Europos kvalifikacijų sandara, Europasas), modernizuoti profesinį švietimą ir mokymą didinant patrauklumą ir sprendžiant protų nutekėjimo problemą visoje ES, taip pat didinti Europos piliečių pagrindinius gebėjimus. 2018 m. Komisija tęs bendradarbiavimą su EBPO – remis atitinkamų valstybių narių įgūdžių ugdymo strategijas ir vykdys įvairius veiksmus, susijusius su profesiniu švietimu ir mokymu, atsižvelgiant į konkrečių įgūdžių poreikį darbo rinkoje. 2017 m. lapkričio mėn. Komisija patikslino Europos švietimo erdvės perspektyvą, kuria remiantis tvirtesnis tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir intensyvesnis judumas padės pagerinti mokymo ir mokymosi kokybę ir jaunimo įgūdžius bei įsidarbinimo perspektyvas. Be to, 2018 m. sausio 17 d. Komisija pristatė Skaitmeninio švietimo veiksmų planą.

¹⁷ Kiekvienas turi teisę į kokybišką ir įtraukų švietimą, mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad galėtų išsaugoti ir įgyti gebėjimus, leidžiančius visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir sėkmingai įveikti permainas darbo rinkoje.

¹⁸ 2016 m. gruodžio 19 d. Tarybos rekomendacija dėl įgūdžių tobulinimo krypčių – naujų galimybių suaugusiems (OL C 484, 2016 12 24).

4.3. Kokybiškos investicijos, didesnis našumas, konkurencingumas

Susidarius palankioms finansavimo sąlygoms ir vyraujant geresnėms ekonominėms nuotaikoms, be to, iš dalies dėl kliūčių investicijoms panaikinimo, investicijos auga. Pastaruoju metu investicijų sąlygos pagerėjo: sumažėjo netikrumo, atslūgo įmonių įsiskolinimo mažinimo spaudimas, finansavimo sąlygos tapo palankesnės ir pagerėjo visuminės paklausos perspektyva. Tačiau bendros investicijos ir visų pirma viešosios investicijos sudaro palyginti mažą BVP dalį. Investicijos į nematerialųjį turtą auga, nors ir nuo žemo lygio.

Remiantis Investicijų planu Europai, šalinamos struktūrinės investicijų kliūtys. Pagal trečiąją Investicijų plano ramstį skatinama šalinti investicijų kliūtis ir didinti reglamentavimo nuspėjamumą, kad Europa būtų patraukli vieta investuoti. Siekiant padidinti Europos valstybių narių ekonomikos konkurencingumą itin svarbu vykdyti daugiau produktų rinkos ir inovacijas skatinančių reformų. Dėl didelių reglamentavimo sąnaudų ir administracinės naštos (nors pastaruoju metu jos sumažėjo) prastėja verslo sąlygos. Šalintini instituciniai trūkumai – neveiksmingas viešasis administravimas, reglamentavimo našta, korupcija, taip pat su teisine valstybe ir neveiksmingomis teisingumo sistemomis susijusios problemos. Gerėja paslaugų sektoriaus konkurencingumas, todėl galima naudotis skaitmeninimo privalumais, efektyvesnėmis vertės grandinėmis, geresnėmis pasirinkimo galimybėmis ir mažesnėmis kainomis. Kad padidintų paslaugų konkurenciją, Suomija padarė ypač didelę reglamentavimo sistemos gerinimo ir administracinės naštos mažinimo pažangą, be kita ko, plėtodama bendradarbiaujamosios ekonomikos paslaugų teikėjų valdymo sistemą. Slovakijoje priimtas verslo aplinkos gerinimo ir investicijų didinimo priemonių rinkinys, kuris turi būti įgyvendintas iki 2019 m. pabaigos, o Prancūzijoje savo ruožtu buvo sumažinta didelė įmonėms tenkanti mokesčių našta.

Silpni administraciniai gebėjimai didina verslo aplinkos trūkumus. Ispanija, Vengrija ir Rumunija tobulina viešųjų pirkimų sistemą. Portugalija ėmėsi priemonių nemokumo ir mokesčių procedūrų veikimo efektyvumui didinti. Kipras ir Čekija daro e. valdžios paslaugų teikimo pažangą, o Slovėnija priėmė taisykles, kuriomis tikimasi paspartinti statybos leidimų išdavimo procedūrą ir užtikrinti investuotojams daugiau teisinio tikrumo, kad paskatintų investicijas.

Kai kuriose Europos dalyse augimą tebestabdo korupcija: įmonės kenčia dėl netikrumo, lėtėja administraciniai procesai, o visuomenei ir ekonomikai tenka papildomos sąnaudos. 37 % visos ES įmonių nurodo korupciją kaip vieną iš verslo vykdymo problemų, o kai kuriose valstybėse narėse ši problema ypač skauda¹⁹. Tam tikrų veiksmų šiai problemai spręsti imtasi nacionaliniu lygmeniu. Italija stengėsi gerinti viešąjį administravimą ir priėmė svarbų kovos su korupcija teisės aktą. Ispanija taip pat padarė pažangą įgyvendindama skaidrumo ir kovos su korupcija sistemą. Nauji teisės aktai dėl informatorių apsaugos priimti Lietuvoje ir Italijoje ir svarstomi keliose kitose valstybėse narėse.

Visoje Europoje palaipsniui gerėja visų pirma mažųjų ir vidutinių įmonių galimybės gauti finansavimą. Ne bankų teikiamas finansavimas yra itin svarbus pradedančiosioms įmonėms ir sėkmingų įmonių veiklai plėsti. Mažesnėse šalyse, o taip pat ir didesnėse šalyse ne finansiniuose centruose, rizikos kapitalo ir įmonių plėtros finansavimas kol kas tik

¹⁹ Šiuo metu atliekamas visų valstybių narių bendrų kovos su korupcija politikos planų ir kovos su korupcija pastangų vertinimas. Komisija išanalizavo kelioms valstybėms narėms skirtose šalių ataskaitose nurodytas pagrindines problemas, visų pirma susijusias su didele rizika ir spragomis, galinčiomis kelti kliūčių investicijoms, veiksmingam išteklių paskirstymui, ekonominei veiklai ir augimui.

pradedamas teikti. Geras tokių pastangų rėmimo pavyzdys – veiksmas, kurių ėmėsi Portugalija, kad pagerintų galimybes gauti kapitalo (pavyzdžiui, naujos finansinės priemonės). Slovėnija taip pat parengė naujas finansines priemones MVĮ, kad pagerintų jų galimybes gauti finansavimą iš alternatyvių šaltinių. Kipras įgyvendina augimo veiksmų planą, į kurį įtrauktas didelio masto investicijų pritraukimo ir lengvinimo sistemos kūrimas.

Reikia vadovautis teigiamais našumo augimo rėmimo pavyzdžiais. Skatinimo priemonėmis, kurių ėmėsi valstybės narės, sprendžiamos problemos, kurios bent tam tikru mastu būdingos tik tam tikroms šalims. Liuksemburgas didina ekonomikos įvairinimą, be kita ko, šalindamas investicijų ir inovacijų kliūtis. Belgijoje vykdoma veikla investicijoms į žiniomis grindžiamą kapitalą skatinti, visų pirma imantis priemonių skaitmeninių technologijų diegimui ir inovacijų sklaidai didinti. Ispanija ėmėsi pirmųjų veiksmų, kad pagerintų mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemos valdymą. Danija pradėjo vykdyti programą, kuria siekiama didinti našumą ir gerinti verslo aplinką, o Lenkijoje ir Latvijoje siekiant skatinti investicijas sumažinti mokesčiai. Vokietijoje kompetencijos centrų tinklas remia mažųjų ir vidutinių įmonių skaitmeninimą, o skaitmeninių inovacijų centrai padeda bendradarbiauti pradedančiosioms įmonėms, MVĮ, pramonei, mokslui ir administracijai. Kad paremtų pradedančiųjų įmonių ekosistemą, Estijos vyriausybė įvedė naują vizų programą ES valstybėms narėms nepriklausančių šalių verslininkams, norintiems šioje šalyje steigti savo pradedančiąsias įmones. Nyderlanduose kai kuriomis priemonėmis, be kita ko, organizuojant viešuosius pirkimus, skatinama plėtoti žiedinę ekonomiką.

5. TOLESNI VEIKSMAI

Vykdamas Europos semestrą Komisija, valstybės narės, socialiniai partneriai ir suinteresuotieji subjektai visus metus turi galimybę palaikyti nuolatinius ryšius visais lygmenimis. Šiandien skelbiamos šalių ataskaitos pagrįstos techninio ir politinio lygmenų išsamios informacijos mainais, vykusiais tarp vyriausybių, nacionalinių institucijų ir suinteresuotųjų subjektų, įskaitant aukšto lygio dvišalius posėdžius, surengtus 2017 m. gruodžio mėn. Jų išvados bus pristatytos Komisijos atstovybių biuruose valstybių narių sostinėse, po to bus surengti dvišaliai posėdžiai. Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Komisijos nariai lankysis valstybėse narėse, kad sužinotų socialinių partnerių, parlamentų ir kitų suinteresuotųjų subjektų nuomones apie šalių ataskaitose pateiktą analizę. Šalių ataskaitų išvadų santrauką Komisija aptars su Europos Parlamentu.

Toliau iki balandžio vidurio valstybės narės, atsižvelgdamos į nustatytas problemas, turės pateikti savo ekonominius ir socialinius prioritetus nacionalinėse reformų programose. Kad problemos būtų sprendžiamos tinkamai ir tvariai, Komisija rekomenduoja šias programas rengti kartu su visais pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais – atitinkamai socialiniais partneriais, regioninėmis ir vietos administracijomis, pilietinės visuomenės organizacijomis.

1 PRIEDĖLIS. INTEGRUOTA MAKROEKONOMINIO IR FISKALINIO DISBALANSO PRIEŽIŪRA

	Makroekonominio disbalanso procedūra (MDP)²⁰	Stabilumo ir augimo paktas (VLT – vidutinio laikotarpio tikslas / PDP – perviršinio deficito procedūra)	Pastabos
AT		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė ²¹	
BE		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
BG	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT viršytas	
CY	Perviršinis disbalansas	Prevencinė dalis VLT pasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
CZ		Prevencinė dalis VLT viršytas	
DE	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT viršytas, taikoma skolos taisyklė	
DK		Prevencinė dalis VLT pasiektas	
EE		Prevencinė dalis VLT dar nepasiektas	
EL			Taikoma speciali finansinės pagalbos programa
IE	Disbalansas	Prevencinė dalis VLT pasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
ES	Disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas – 2018 m.	
FR	Disbalansas	Korekcinė dalis Perviršinis deficitas, panaikinimo terminas – 2017 m. VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė ²²	

²⁰ Disbalanso ir perviršinio disbalanso kategorijos reiškia, kad turi būti pradėtas specialus stebėjimas, kurio konkreti tvarka parengiama pagal spręstinių uždavinių mastą.

²¹ Skolos taisyklė. Kai skolos santykis su BVP viršija 60 % pamatinę vertę, valstybei narei pradedama taikyti perviršinio deficito procedūra, jei atsižvelgus į visus svarbius veiksnius ir ekonominio ciklo poveikį atotrūkis tarp skolos santykio ir 60 % pamatinės vertės kasmet nesumažėja viena dvidešimtąja (skaičiuojant vidutiniškai per trejus metus). Pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė. Kiekvienai valstybei narei, kuriai taikoma perviršinio deficito procedūra, po perviršinio deficito panaikinimo suteikiamas trejų metų laikotarpis, kad ji įvykdytų skolos taisyklę. Tai nereiškia, kad skolos taisyklė tuo laikotarpiu netaikoma, nes tuo pereinamuoju laikotarpiu valstybės narės turėtų daryti pakankamą pažangą siekdamos įvykdyti taisyklę. Jei pereinamojo laikotarpio pažanga siekiant laikytis skolos kriterijaus įvertinama neigiamai, gali būti pradėta perviršinio deficito procedūra.

HR	Perviršinis disbalansas	Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
HU		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
IT	Perviršinis disbalansas	Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
LT		Prevenčinė dalis VLT pasiektas	
LU		Prevenčinė dalis VLT viršytas	
LV		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas	
MT		Prevenčinė dalis VLT pasiektas	
NL	Disbalansas	Prevenčinė dalis VLT viršytas	
PL		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas	
PT	Disbalansas	Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
SI		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
SE	Disbalansas	Prevenčinė dalis VLT viršytas	
SK		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas	
RO		Prevenčinė dalis Taikoma procedūra dėl didelio nukrypimo	
FI		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma skolos taisyklė	
UK		Prevenčinė dalis VLT dar nepasiektas, taikoma pereinamojo laikotarpio skolos taisyklė	
(*) Rekomendacijos pagal dviejų dokumentų rinkinį (Reg. Nr. 473/2013) dėl priemonių, kurių reikia imtis siekiant užtikrinti, kad laiku būtų panaikintas perviršinis valdžios sektoriaus deficitas, yra skirtos tik euro zonos valstybėms narėms.			

²² Su sąlyga, kad remiantis patvirtintais 2017 m. biudžeto rezultatų duomenimis bus atšauktas sprendimas dėl perviršinio deficito procedūros.

2 PRIEDĖLIS. PAŽANGA SIEKIANČIĄ STRATEGIJOS „EUROPA 2020“ TIKSLŲ

ES strategijos „Europa 2020“ tikslai	2010 m. duomenys	Naujausi turimi duomenys	2020 m., remiantis naujausiomis tendencijomis
1. 20–64 m. gyventojų užimtumo lygio padidėjimas mažiausiai iki 75 %	68,6 %	72,3 % (2017 m. III ketv.)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
2. Bendrų viešųjų ir privačiųjų investicijų į MTTP didėjimas iki 3 % BVP	1,93 %	2,03 % (2016 m.)	Vargiai tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
3a. Išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimas bent 20 %, palyginti su 1990 m.	Sumažinimas 14 %	Sumažinimas 23 % (2016 m.)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
3b. Atsinaujinančiosios energijos dalies padidėjimas iki 20 % visos suvartojamos energijos	12,5 %	17,04 (2016 m.)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
3c. Pastangos pasiekti energijos vartojimo efektyvumo 20 % tikslą	5,7 % (pirminės energijos suvartojimo srityje)	16,0 % (2016 m.) (pirminės energijos suvartojimo srityje)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
4a. Mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus sumažinimas iki mažiau nei 10 %	13,9 %	10,7 % (2016 m.)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
4b. 30–34 m. gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalies padidėjimas mažiausiai iki 40 %	33,8 %	39,1 % (2016 m.)	Tikėtina, kad tikslas bus pasiektas
5. Skurdo ir socialinės atskirties grėsmės panaikinimas ne mažiau kaip 20-čiai mln. žmonių	Padidėjimas 0,5 mln., palyginti su atskaitos metų (2008 m.) lygiu	Padidėjimas 1 mln., palyginti su atskaitos metų (2008 m.) lygiu	Vargiai tikėtina, kad tikslas bus pasiektas

3 PRIEDĖLIS. NUODUGNIŲ APŽVALGŲ REZULTATAI PAGAL VALSTYBES NARES

Bulgarijoje yra susidaręs disbalansas. Finansų sektoriaus pažeidžiamumas yra susijęs su dideliu įmonių sektoriaus įsiskolinimu ir neveiksniomis paskolomis neužbaigto darbo rinkos koregavimo sąlygomis. Iš esmės dėl einamosios sąskaitos pertekliaus pagerėjo grynoji išorės pozicija. Valdžios institucijos padarė pažangą įgyvendindamos rekomendacijas, pateiktas atlikus turto kokybės ir balanso peržiūras, tačiau įsisenėjusios valdymo, turto kokybės ir priežiūros problemos kol kas dar neišspręstos. Sparčiai augant ekonomikai privačiam sektoriui pavyko nuolat mažinti įsiskolinimą, be to, dar labiau sumažėjo neveiksnių paskolų ir viso paskolų portfelio santykis, tačiau įmonių sektoriaus neveiksnių paskolų kiekiai tebėra dideli. Padėtis darbo rinkoje toliau gerėjo, nepaisant nuolatinių struktūrinių problemų – didelio jaunimo nedarbo, švietimo arba mokymo ir darbo jėgos trūkumo ir paklausos ir pasiūlos neatitikties. Buvo imtasi tam tikrų priemonių pagrindinėms disbalanso priežastims šalinti, tačiau dar reikia padirbėti, kad būtų pašalinti likę finansų sektoriaus pažeidžiamumo šaltiniai, įskaitant bankų ir ne bankų sektorių priežiūrą: reikia spręsti sunkiai įvertinamo turto ir grupės lygmens priežiūros problemas ir užbaigti nemokumo sistemos reformas.

Kroatijoje yra susidaręs perviršinis disbalansas. Pažeidžiamumas siejamas su didele viešojo bei privačiojo sektorių ir išorės skola, išreikšta daugiausia užsienio valiuta, esant mažam potencialiam augimui. Dėl didesnio, nei numatyta, augimo mažėja rezervų disbalansas – sparčiai mažėja valdžios bei privačiojo sektorių ir išorės skolos santykiai. Neigiama grynoji išorės pozicija tebėra didelė, tačiau dėl einamosios sąskaitos pertekliaus mažėja. Dėl didelio augimo toliau mažėjo skola, tačiau įsiskolinimo mažinimo tempas turėtų lėtėti, nes kredito srautai namų ūkiams ir įmonėms tapo teigiami. 2014 m. valdžios sektoriaus skola buvo didžiausia, tačiau pastaruoju metu ji mažėja dėl didelio BVP augimo ir nominaliojo deficito mažėjimo. Bankų sektorius gauna vis daugiau pelno, o neveiksnių paskolų kiekis toliau mažėja. Vis dėlto įmonių ir namų ūkių užsienio valiutos pozicija (daugiausia eurai) tebėra pažeidžiamumo šaltinis. Ekonominės sąlygos gerėja, tačiau daroma palyginti maža pažanga priimant politikos priemones, skirtas makroekonominio disbalanso problemai spręsti, be kita ko, didinant vis dar mažą augimo potencialą.

Kipre yra susidaręs perviršinis disbalansas. Labai didelė neveiksnių paskolų dalis apsunkina finansų sektoriaus būklę, o susikaupusi didelė privačiojo ir viešojo sektorių bei išorės skola palyginti didelio (tačiau mažėjančio) nedarbo ir menko potencialaus augimo sąlygomis slepia ekonomiką. Einamosios sąskaitos balansas vis dar yra neigiamas ir deficitas didėja ir negali garantuoti tvarios didelių grynujų išorės įsipareigojimų raidos. Privačiojo sektoriaus skola mažėja lėtai, tačiau, nepaisant labai didelės privačiojo sektoriaus skolos, kredito srautai privačiam sektoriui didėja. Bankams restruktūrizuojant skolą, vykstant cikliniam pakilimui ir įgyvendinant ankstesnes reformas pavyko sumažinti neveiksnių paskolų kiekį, tačiau jis tebėra labai didelis. Prastas sutarčių vykdymo užtikrinimas, neefektyvi teismų sistema ir kliūtys įgyvendinant teisės naudotis turtu atėmimo procedūras ir nemokumą reglamentuojančius teisės aktus bei prasta skolų grąžinimo disciplina trukdo mažinti privačiojo sektoriaus įsiskolinimą ir neveiksnių paskolų dalį. Apdairi fiskalinė pozicija ir aktyvi skolos valdymo politika pagreitino valdžios sektoriaus skolos mažinimą. Būtina skatinti naujas reformas, visų pirma siekiant sumažinti valdžios sektoriaus skolą, padidinti konkurencingumą, paspartinti neveiksnių paskolų kiekio mažinimą ir padidinti potencialų augimą.

Prancūzijoje yra susidaręs perviršinis disbalansas. Pažeidžiamumas susijęs su didele valdžios sektoriaus skola ir lėta konkurencingumo raida mažo našumo augimo sąlygomis, o tai turi tarpvalstybinių pasekmių. Dėl nedidelio darbo užmokesčio augimo nuolat gerėja sąnaudų konkurencingumas. Tačiau vangus našumo augimas lėtina procesus. Lėta darbo rinkos

reakcija į besikeičiančias pasiūlos ir paklausos sąlygas ir kai kurie verslo aplinkos elementai vis dar mažina su sąnaudomis nesusijusį konkurencingumą. Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2017 m. toliau didėjo, tačiau prognozuojama, kad 2018 ir 2019 m. jis stabilizuosis. Taigi ankstesnių neigiamų tendencijų nebematyti, ekonominės sąlygos gerėja, o reformos įgauna pagreitį. Pastaruoju metu paskelbtais ir vykdomais politikos veiksmais vidutiniu laikotarpiu gali būti daromas teigiamas vidaus ir tarpvalstybinis poveikis. Pažanga padaryta keliose srityse, be kita ko, darbo rinkos ir apmokestinimo, tačiau paskelbtos iniciatyvos, skirtos verslo aplinkai, profesiniam rengimui ir mokymui, bedarbio pašalpų ir pensijų sistemoms gerinti, dar turi būti įgyvendintos. Reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti įsidarbinimo galimybes darbo ieškantiems asmenims, supaprastinti mokesčių sistemą ir peržiūrėti vyriausybės išlaidas, kad būtų užtikrintas viešųjų finansų tvarumas ir padidintas augimo potencialas.

Vokietijoje yra susidaręs disbalansas. Didelis nuolatinis einamosios sąskaitos perteklius turi tarpvalstybinių pasekmių ir rodo, kad tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose investicijų lygis, palyginti su santaupomis, yra pernelyg mažas. Perteklius, susijęs daugiausia su ES nepriklausančiomis šalimis, nuo 2016 m. šiek tiek sumažėjo ir numatoma, kad ateityje jis palaipsniui mažės dėl atsigaunančios vidaus paklausos, tačiau prognozuojamu laikotarpiu išliks kaip niekad didelis. Nors pastaruoju metu augimą ėmė lemti didesnė vidaus paklausa, vartojimas ir investicijos, palyginti su BVP, yra vangūs, nepaisant palankių ciklinių ir finansinių sąlygų ir investicijų į infrastruktūrą poreikio, kuriam patenkinti gali būti išnaudota fiskalinio manevravimo galimybė. Siekiant padidinti viešąsias investicijas buvo imtasi priemonių, tačiau kol kas šios pastangos rezultatų nedavė – tvarios viešųjų investicijų, palyginti su BVP, didėjimo tendencijos nematyti. Pažanga įgyvendinant kitų sričių rekomendacijas taip pat nedidelė.

Airijoje yra susidaręs disbalansas. Susikaupusi didelė privačiojo ir valdžios sektorių skola ir gryniesi išorės įsipareigojimai lemia pažeidžiamumą. Tačiau padėtis yra iš esmės pagerėjusi. Dėl pastaraisiais metais smarkiai išaugusio našumo padidėjo konkurencingumas, o einamosios sąskaitos balansas yra teigiamas, taigi mažėja susikaupusių grynųjų užsienio įsipareigojimų. Sparčiai augant ekonomikai mažėja privačiojo sektoriaus įsiskolinimas, tačiau privačiojo sektoriaus skola tebėra didelė, nors vertinant įmonių skolą reikėtų atsižvelgti į didelę tarptautinių įmonių veiklos įtaką, o namų ūkių skola iš esmės atitinka pagrindinius rodiklius. Prognozuojama, kad valdžios sektoriaus skolos toliau mažės, o deficitas artės prie balanso. Būsto kainos sparčiai didėja, nors ir nuo nepakankamai aukšto lygio, todėl namų ūkių balansas gerėja. Bankai yra pakankamai rekapitalizuoti, o jų pelningumas palaipsniui didėja. Neveiksnių paskolų kiekis, nors vis dar didelis, nuolat mažėja. Siekiant pašalinti pažeidžiamumą imtasi politikos veiksmų, tačiau kai kurių priemonių poveikiui pajusti prireiks laiko.

Italijoje yra susidaręs paviršinis disbalansas. Esant vis dar aukštam neveiksnių paskolų ir nedarbo lygiui, didelė valdžios sektoriaus skola ir užsitęsusi mažo našumo tendencija ateityje kels riziką, turėsiančią tarpvalstybinių pasekmių. Valdžios sektoriaus skolos santykis turėtų stabilizuotis, tačiau kol kas nuolatinis mažėjimas neprasidėjo dėl blogėjančio struktūrinio pirminio balanso. Išorės konkurencingumas padidėjo, tačiau dėl mažo našumo augimo, susijusio su struktūrinėmis kliūtimis, kurios toliau trukdo našumo veiksniams efektyviai pasiskirstyti ekonomikoje, didėjančių vieneto darbo sąnaudų ir bendros mažos infliacijos aplinkos yra sunku kompensuoti didelius ankstesnius konkurencingumo praradimus. Rinkos spaudimas bankų sektoriuje atslūgo po to, kai, be kitų priemonių, vyriausybė parėmė kelių sunkumus patiriančių bankų kapitalizavimą. Neveiksnių paskolų kiekis pradėjo mažėti tik pastaruoju metu, todėl kol kas varžo bankų kapitalo poreikius, mažina pelną ir stabdo skolinimo politiką. Reformos šiek tiek sulėtėjo, tačiau įgyvendinant rekomendacijas padaryta

tam tikra pažanga. Šiuo metu rengiamos kelios, visų pirma darbo ir socialinės politikos, civilinės teisenos ir verslo aplinkos, priemonės.

Nyderlanduose yra susidaręs disbalansas. Tarpvalstybinių pasekmių turinčio disbalanso šaltiniai – didelė susikaupusi privačiojo sektoriaus skola bei didelis einamosios sąskaitos perteklius. Didelis einamosios sąskaitos perteklius, kuris iš esmės atspindi struktūrinius ekonomikos ypatumus ir politiką ne finansų bendrovių atžvilgiu ir gali būti iš dalies paaiškinamas įsiskolinimų mažinimo spaudimas, pastaruoju metu padidėjo, tačiau prognozuojama, kad jis šiek tiek sumažės. Pastaraisiais metais privačiojo sektoriaus skolos ir BVP santykis mažėjo tik labai palaipsniui dėl ekonomikos augimo. Tuo pat metu nominalioji namų ūkių skola vėl didėja, nes dėl atsigaujančios būsto rinkos didėja nominaliosios hipotekos skolos lygiai. Neseniai paskelbtomis reformomis, pavyzdžiui, reforma, kuria siekiama greitinoti hipotekos palūkanų atskaitymo mažinimą, ir fiskalinėmis paskatomis turėtų būti paremta visuminė paklausa.

Portugalijoje yra susidaręs disbalansas. Daug susikaupusių grynųjų išorės įsipareigojimų, didelė valstybės ir privačiojo sektoriaus skola ir didelė neveiksnių paskolų dalis lemia pažeidžiamumą mažo našumo augimo sąlygomis. Siekiant užtikrinti, kad būtų sumažinti gryniesi išorės įsipareigojimai, reikia palaikyti atsargią einamosios sąskaitos poziciją ir didinti konkurencingumą. Privačiojo sektoriaus skolos santykiai toliau mažėja, palyginti su aukštais ankstesniais lygiais, dėl prasidėjusio nominaliojo augimo ir šiek tiek neigiamų kredito srautų, taip pat prognozuojama, kad valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis pradėjo mažėti nuolatinio skolos mažinimo poreikio sąlygomis. Intervencinėmis priemonėmis finansų sektoriuje sumažinta rizika stabilumui, tačiau bankai dar kenčia nuo mažo pelningumo ir didelio neveiksnių paskolų kiekio, kuris ėmė mažėti. Didesnis našumo augimas – itin svarbus, kad pagerėtų konkurencingumo perspektyva, sumažėtų įsiskolinimas ir spartėtų potencialus augimas. Kelerius metus nedarbas sparčiai mažėjo. Dar yra politikos spragų: visų pirma reikia įgyvendinti suplanuotas priemones, kad būtų sumažinta neveiksnių paskolų ir pagerinta verslo aplinka. Kelių reformų planų, be kita ko, priemonių darbo rinkos segmentacijos problemai spręsti arba fiskalinių struktūrinių reformų siekiant viešųjų finansų tvarumo, priėmimą ir įgyvendinimą reikia stebėti.

Slovėnijoje disbalanso nėra. Su bankų sektoriaus trūkumais, įmonių įsiskolinimu ir trumpalaikė fiskaline padėtimi susijusi rizika sumažėjo. Valdžios sektoriaus skola buvo didžiausia 2015 m. ir nuo tada mažėjo. Įmonių sektorius labai sumažino įsiskolinimą, todėl sumažėjo investicijų ir potencialus augimas. Tačiau dabar investicijos auga, be to, pastaraisiais metais labai padaugėjo tiesioginių užsienio investicijų į šalį. Atliekant bankų sektoriaus restruktūrizavimą sparčiai mažėjo neveiksnių paskolų dalis. Buvo imtasi politikos veiksmų, kuriais panaikintas disbalansas, tačiau priemonės pensijų, sveikatos priežiūros ir ilgalaikės priežiūros sistemų tvarumui didinti išlieka pagrindiniu prioritetu.

Ispanijoje yra susidaręs disbalansas. Didelės išorės ir vidaus (valstybės ir privačiojo sektorių) skolos toliau lemia pažeidžiamumą didelio nedarbo sąlygomis ir turi tarpvalstybinių pasekmių. Dėl einamosios sąskaitos pertekliaus, kuris laikosi nuo 2013 m., sėkmingai vykdomas išorės perbalansavimas. Tačiau gryniesi išorės įsiskolinimai tebėra dideli ir Ispanija turės fiksuoti nuolatinį einamosios sąskaitos perteklių ilgą laikotarpį, kol gryniesi išorės įsiskolinimai pasieks atsargų lygį. Privačiojo sektoriaus skola taip pat mažėja esant augimui palankioms sąlygoms, tačiau dar reikia mažinti įsiskolinimus. Geriau veikiantis finansų sektorius remia ekonominę veiklą, o neveiksnių paskolų ir viso paskolų portfelio santykis dar sumažėjo. Nepaisant didelio nominaliojo BVP augimo, valdžios sektoriaus skola, palyginti su BVP, tik neseniai pradėjo iš lėto mažėti ir prognozuojama, kad laikui bėgant deficitas sumažės. Nedarbas toliau sparčiai mažėjo, bet tebėra labai didelis, o didelė darbo rinkos

segmentacija trukdo greičiau augti darbo našumui. 2012–2015 m. padaryta ypač didelė pažanga, o pastaruoju metu rekomendacijų įgyvendinimo pažanga buvo maža. Problemos, visų pirma susijusios su fiskaliniu valdymu, aktyvia darbo rinkos politika ir inovacijų ir įgūdžių gerinimu siekiant padidinti su sąnaudomis nesusijusį konkurencingumą, išlieka.

Švedijoje yra susidaręs disbalansas. Būsto kainų pervertinimas ir nuolatinis namų ūkių skolos didėjimas kelia nevaldomos korekcijos riziką. Jau ir taip didelė namų ūkių skola dar auga. Būsto kainos greitai ir beveik nepaliaujamai auga maždaug 20 metų. 2017 m. paskutiniame ketvirtyje buvo užregistruotas neigiamas augimas. Tačiau iš vertinimo rodiklių matyti, kad būsto kainos tebėra labai didelės, palyginti su pagrindiniais rodikliais. Nors bankai, atrodo, turi pakankamai kapitalo, jų priklausomybė nuo namų ūkių būsto hipotekos paskolų didėja, dėl to nevaldoma korekcija taip pat galėtų paveikti finansų sektorių. Tokiu atveju dėl sisteminių finansinių tarpusavio sąsajų pasekmių patirtų ir kaimyninės šalys. Valdžios institucijos puikiai žino apie didėjančią riziką ir pastaraisiais metais ėmėsi priemonių hipotekinės skolos augimui suvaldyti ir būsto statybai skatinti. Tačiau iki šiol įgyvendintų politikos veiksmų nepakanka, kad būtų išspręsta pervertinimo būsto sektoriuje problema, taip pat yra svarbių politikos spragų, visų pirma susijusių su mokesčių paskatomis būstų savininkams ir būsto pasiūlos ir nuomos rinkos veikimu.